

Monumentnummer*: 532366

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 11 november 2016
Kadaster deel/nr: 69096/51

Complexnummer

532365

Complexnaam

NHW-Bet. werken bij Griftensteijn

*Woonplaats**

De Bilt

*Gemeente**

De Bilt

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Utrechtseweg

*Nr**

351

*Toev.**

*Postcode**

3731 GB

*Woonplaats**

De Bilt

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

De Bilt

*Sectie**

M

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

209

De Bilt

L

210

De Bilt

M

151

De Bilt

L

259

De Bilt

L

261

De Bilt

M

149

*Rijksmonumentomschrijving***

Cluster 37. Lineaire aanleg van infanteriestelling met aarden wal en (resten) van waterwerken.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

LINEAIRE AANLEG VAN INFANTERIESTELLING MET AARDEN WAL EN (RESTEN) VAN WATERWERKEN van het complex Werken bij Griftensteijn, als zeldzaam voorbeeld van een in twee fasen tot stand gebrachte, 20ste-eeuwse, uit gedeconcentreerde betonnen werken bestaande verdedigingslinie. De linie, dwars op het acces Utrechtseweg - tussen De Bilt en Utrecht- dateert in eerste aanleg van de periode 1914-1918 en is uitgebreid en versterkt in de

laatste jaren voor de Tweede Wereldoorlog. Het werk was tevens een voorlinie van Fort De Bilt (Fort op de Biltstraat), dat ongeveer een kilometer westelijker ligt en maakte deel uit van de hoofdverdedigingslijn. Op enkele, kennelijk speciaal hiertoe ingerichte percelen van in totaal circa 700 m lang en ongeveer 100 m breed - die ruwweg haaks op de Utrechtseweg staan - liggen diverse typen kleine betonnen werken. De totaalaanleg vertoont de sporen van een slingerend patroon, dat zich het duidelijkst manifesteert in het beloop van de aarden wal aan de oostkant van het werk, waarachter in feite een korte gedekte weg tussen de betonnen werken lag. De wal was opgeworpen op basis van ten oosten ervan gedolven aarde, waar blijkens de Topografische Kaart van 1922 afzonderlijke kommen waren gegraven die als hindernissen fungeerden. Resten van waterwerken laten zich - behalve in verschillende grachten - ook nog herkennen in een duiker met bakstenen front en metalen schuif in de noordoever van de Biltse Grift, ten oosten van de betonnen brug die toegang geeft tot het zuidelijk deel van het complex. De ruimtelijke structuur van het complex Werken bij Griftensteijn laat zich zowel in het veld als vanuit de lucht nog goed herkennen, mede dankzij het relatief goed bewaard gebleven artefactiële militaire microreliëf. Omstreeks 2015 zijn de aardwerken - m.n. de wal - teruggebracht naar vroegere maat en profiel, waarbij o.m. ook metalen delen zijn toegepast om de herkenbaarheid van oude opstelplaatsen voor geschut te accentueren. Herstel en reconstructie vinden nog verdere voortgang en zullen zich ook uitstrekken over de waterwerken - waaronder de anti-tankgracht.

Omschrijving

De LINEAIRE AANLEG VAN INFANTERIESTELLING MET AARDEN WAL EN (RESTEN) VAN WATERWERKEN van de Werken bij Griftensteijn is lineair van karakter en strekt zich uit langs de beide zijden van de Utrechtseweg tussen De Bilt en Utrecht, ongeveer 500 oostelijk van de A 27. De goed herkenbare aanleg bestaat uit een ongeveer 700 m lange en 100 m brede verdedigingslijn, die wordt onderbroken door de na de Tweede Wereldoorlog aanzienlijk verbrede Utrechtseweg. Concreet bestaat de aanleg dan ook uit twee afzonderlijke ruimtelijke eenheden van ca. 250 (noord) en 400 m (zuid) aan weerszijden van de Utrechtseweg, waarvan de aardwerken een breedte van ongeveer 40 m uitmaken en de (voormalige) waterwerken ca. 60 m. Het aardwerk en de loopgraven omvatten ook opstelplaatsen voor geschut, waarvan nog resten en sporen aanwezig (kunnen) zijn. Het infanteriewerk bij Griftenstein laat zich thans vooral herkennen door aarden wallen, die in een onregelmatig, 'slingerend' tracé een dekking voor de hier achter gelegen werken vormden. Aan de oostzijde hiervan laten zich (resten van de) kommen herkennen, thans deels verland en begroeid. In de periode 1914-1918 zijn in/achter de wallen gewapend betonnen werken gebouwd, zoals dubbele mitrailleurkazematten en schuilplaatsen. Tijdens de mobilisatie van 1939-1940 is het werk aangepast door de bouw van een flink aantal Groepsschuilplaatsen Type P, alsmede van enkele Gietstalen Koepelkazematten Type G en door het aanbrengen van versperringen. Binnen de aanleg kunnen sporen of resten van gebouwde of anderszins aangelegde onderdelen aanwezig zijn, zoals van emplacementen, hindernissen, loopgraven of groepsnesten. De groepsschuilplaatsen en gietstalen koepelkazematten uit de periode 1939-1940 zijn - in overeenstemming met het bestaande werk - eveneens in lineair verband gesitueerd. De beoogde egalisering van de werken heeft hier niet of onvolledig plaatsgevonden. Een bijzonder aspect van de Werken bij Griftenstein bestaat hierdoor uit het deels nog tamelijk geaccidenteerde en weinig gecultiveerde karakter van het terrein, dat de omvang van de aardwerken, de waterwerken en mogelijk ook van loopgraven weerspiegelt. De restauratie van de werken rond 2015 brengt hierin verandering, waardoor een deel ervan beter herkenbaar is en wordt.

Waardering

De LINEAIRE AANLEG VAN INFANTERIESTELLING MET AARDEN WAL EN (RESTEN) VAN WATERWERKEN van de

Werken bij Griffensteijn is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20e eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de perioden 1914-1918 en 1939-1940, dat een voorbeeld is van militair-strategische bouwkunde in een lineaire infanteriestelling op basis van onderling verbonden lineair aangelegde aarden en betonnen werken.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en met de nabije schootsvelden, inundatievelden en accessen.

* Archeologische waarden vanwege mogelijk in de bodem aanwezige sporen of resten van aarden, houten of betonnen loopgraven, versperringen, bouwwerken en dergelijke.

* Het onderdeel is zeldzaam (geworden) omdat het als aanleg een nog vrijwel compleet voorbeeld is van een infanteriestelling in de Nieuwe Hollandse Waterlinie en het is als zodanig representatief (karakteristiek) voor dit type verdedigingswerken.

* Het onderdeel is tamelijk goed bewaard omdat nog vrijwel alle (typen van de) tot de aanleg behorende onderdelen in meer of minder herkenbare vorm en functie, inclusief resten van aardwerken en wateren, aanwezig zijn. Dit is mede te danken aan de rond 2015 uitgevoerde restauratie.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie